

เหงือกปลาหมอ

<http://www.geocities.com/thaimedicinecm/sansilpayathai53gheukplamhor.htm>

ชื่อวิทยาศาสตร์	: <i>Acanthus ebracteatus</i> Wall. (เหงือกปลาหมอดอกขาว) <i>A. ilicifolius</i> Linn. (เหงือกปลาหมอดอกสีม่วง)
ชื่อภาษาอังกฤษ	: Sea holly
ชื่ออื่นๆ	: เหงือกปลาหมอแดง จะเกร็ง อีเกร็ง (สมุทรปราการ) แก้มหมอเล (กระบี่) แก้มหมอ (สตูล)
วงศ์	: ACANTHACEAE

ลักษณะพืช

ไม้พุ่มสูง 1-3 ฟุต ลำต้นกลมเรียบ แข็ง สีเขียวแกมเทา มักมีหนามตามข้อๆ ละ 4 หนาม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปวงรี หรือรูปขอบขนาน กว้าง 3-7 ซม. ยาว 6-20 ซม. ขอบใบเว้าหยักซี่ฟันห่างๆ ปลายซี่เป็นหนามแหลม ผิวใบเรียบมัน เนื้อใบเหนียวแข็ง

ดอกช่อ ออกที่ปลายกิ่ง ชนิดดอกขาวมีกลีบดอกสีขาว จุดประแดงหรือม่วงแดง ชนิดดอกม่วงมักมีกลีบดอกสีม่วงอมฟ้า มีแถบเหลืองอ่อน กลางกลีบ

ผลเป็นฝักรูปไข่หรือทรงกระบอก

เหงือกปลาหมอ เกิดเองตามบริเวณป่าชายเลน บริเวณปากน้ำที่น้ำทะเลขึ้นถึง หรือที่ดินเค็ม ไม่ชอบที่ดอน แถบภาคอีสานก็ปลูกได้เช่นกัน เหงือกปลาหมอ พบอยู่ 2 พันธุ์ คือ ชนิดดอกสีขาว มีดอกสีขาว พบมากในภาคกลางและภาคตะวันออก ชนิดดอกม่วง พบทางภาคใต้

สำหรับเหงือกปลาหมอขาว หรือ เหงือกปลาหมอน้ำจืด มีลักษณะเหมือนเหงือกปลาหมอแดง แต่ใบสีเขียวเข้มมีเส้นใบสีขาว เป็นแนวก้างปลา มีสรรพคุณเหมือนเหงือกปลาหมอแดง

การปลูกและขยายพันธุ์

เหงือกปลาหมอ เจริญเติบโตได้ดีในที่ร่ม มีความชุ่มชื้นสูง

การขยายพันธุ์ ใช้กิ่งปักชำ

การปลูก นำกิ่งที่ไม่แก่และไม่อ่อนจนเกินไป อายุ 1-2 ปี มาชำลงในดินโคลน คอยรดน้ำให้ชุ่ม ประมาณ 2 เดือน จะงอกราก จึงทำการย้ายปลูก ก่อนปลูกควรเตรียมแปลงปลูก ระยะปลูก 80x80 ซม. รองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก ใส่ปุ๋ยคอกหว่านรอบโคนต้นปีละ 2 ครั้งๆ ละ 1 กก./ต้น ใส่ปุ๋ยขี้ไก่ในกรณีที่เกี่ยวข้องผลผลิตบ่อย ทำให้ต้นโทรม ใบเป็นสีเหลือง กำจัดวัชพืชดูแลรักษาแปลงให้สะอาด

หลังปลูก 1 ปี จึงจะเก็บผลผลิต โดยตัดกิ่งให้หมดทั้งต้น (ตอ) ให้เหลือความยาวครึ่งหนึ่ง เพื่อแตกใหม่ในปีต่อไป กิ่งที่ได้นำมาสับเป็นท่อนๆ ละ 6 นิ้ว นำไปตากแดดจนแห้งดี หรืออบแห้ง กิ่งและใบสด 3 กก. จะตากแห้งได้ 1 กก. ผลผลิตจากต้นอายุ 1 ปี จำนวน 4 ต้น (กอ) มีน้ำหนักสด 1 กก.

การใช้ประโยชน์

การใช้ประโยชน์ทางยา

ผล : รสเผ็ดร้อน รับประทานขับโลหิตระดู แก้ฝี

เมล็ด : รสเผ็ดร้อน รับประทานขับพยาธิ

ทั้งต้น : รสเค็มกร่อย แก้ฝีดาษ แก้ฝีภายใน แก้โรคผิวหนังน้ำเหลืองเสีย ตำพอกปิดหัวฝี

ใบ - รสเค็มกร่อยร้อน แก้ฝีดาษ แก้ฝีทั้งภายนอกภายใน แก้โรคผิวหนังคัน ใบเหงือกปลาหมอขาวใช้รักษาฝีได้ดีกว่าเหงือกปลาหมอชนิดอื่น

- เป็นยาเจริญอายุ โดยการปรุงรวมกับพริกไทย ในอัตราส่วน 2:1 บดทำเป็นผงละลายน้ำผึ้งรับประทาน

- ใช้น้ำคั้นจากใบทาศีรษะ ช่วยบำรุงรักษารากผม

การใช้ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ใบและต้นสด 3-4 กำมือ สับต้มน้ำอาบแก้คัน ใช้ติดต่อกัน 3-4 ครั้ง

- ต้นและใบสด 1 กำมือ วิธีที่ 1 นำมาตำให้ละเอียด พอกที่เป็นฝี เปลี่ยนยาทุกวัน วิธีที่ 2 นำมาสับให้เล็กๆ เติมน้ำให้ท่วม ต้มเดือด 10 นาที คั้นแต่น้ำ ครั้งละ 1/2-3/4 แก้ว วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร ติดต่อกันอย่างน้อย 2-3 สัปดาห์ รักษาฝีได้

- ทั้งต้นตำผสมกับขิงแก่ใช้หนาวสัน

- ทั้งต้นตำผสมกับขมิ้นอ้อยและน้ำมันใช้แก้โรคริดสีดวงทวาร

- ทั้งต้นตำผสมกับน้ำมันงา- น้ำผึ้ง รับประทานแก้ประจำเดือนมาไม่ปกติ

- ทั้งต้นตำผสมพริกไทย โดยใช้อัตราส่วน 2:1 เคล้าน้ำผึ้งปั้นเป็นลูกกลอนเป็นยา

อายุวัฒนะ

- ทั้งต้นตำผสมกับหัวสามสิบ อัตราส่วน 2:1 ใช้เป็นยาสมานแผล

- ทั้งต้นบดผสมกับชะเอมเทศ ละลายน้ำใช้บริโภครักษาแก้เจ็บหลัง เจ็บเอว

สารสำคัญ

สารสำคัญในเหงือกปลาหมอเป็นกลุ่ม อัลคาลอยด์ ซึ่งมีฤทธิ์ต้านแบคทีเรีย ต้านไวรัส ต้านการแพ้และต้านมะเร็งในเม็ดเลือด

การตลาด

เหงือกปลาหมอ มีการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ยาแคปซูลสมุนไพรเหงือกปลาหมอ ยาขงสมุนไพรและยาเม็ด มีสรรพคุณใช้รักษาโรคผิวหนัง เหงือกปลาหมอยังเป็นสมุนไพรที่ใช้ในการอบตัว คือ การอบตัวด้วยไอน้ำ ที่ได้จากการต้มน้ำสมุนไพร ทั้งการอบแห้ง หรือ ซาวนา (Sauna) และการอบเปียกแบบเข้ากระโจม โดยเหงือกปลาหมอมีสรรพคุณสำหรับรักษาโรคผิวหนัง

นอกจากนี้เหงือกปลาหมอยังเป็นส่วนผสมในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางต่างๆ เช่น ผลิตภัณฑ์เปลี่ยนสีผม สบู่สมุนไพร ตลอดจนแชมพูสำหรับสุนัข เป็นต้น